



15.03.2021

Asia/7

## § 183

### V 31.3.2021, Valtuutettu Kati Juvan aloite matkakorttien ja kaavakkeiden saattamisesta sukupuolineutraaleiksi

HEL 2020-001114 T 00 00 03

#### Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

#### Käsittely

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Reetta Vanhasen ehdotuksesta.

#### Esittelijä

kansliapäällikkö  
Sami Sarvilinna

#### Lisätiedot

Olli Lahtinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 36055  
olli.lahtinen(a)hel.fi

#### Liitteet

1 Lausunto, Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä, 17.2.2021

#### Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

#### Esitysehdotus

Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto päättää todeta aloitteen loppuun käsitellyksi.

#### Esittelijän perustelut

Valtuutettu Kati Juva ja 23 muuta valtuutettua esittivät valtuustoaloitteessaan (19.1.2020), että kaupunki ryhtyisi toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, ettei sukupuolta tarvitsisi kirjata matkakortteihin ja lisäksi, että kaikissa kaupungin käyttämissä kaavakkeissa ja kyselyissä annettaisiin vastaajalle mahdollisuus valita sukupuolineutraali vaihtoehto aina, kun se on juridisesti mahdollista.

Tasa-arvotoimikunnalta ja Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymältä (HSL) pyydettiin aloitteen johdosta lausunnot. Asiaa selvitettiin lisäksi kaupunginkanslian oikeuspalveluiden sekä nykyisen kaupunkitietoyksikön kanssa.



Kaupunginvaltuusto päätti 9.9.2020 (§ 200) palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi siten, että kaupunki aloittaa valmistelun sukupuolittiedon poistamiseksi HSL:n matkakorteista ja laatii kaupunkitasoisen linjauksen sukupuolivaihtoehtojen "muu" ja "en halua määritellä" lisäämiseksi kaikkien verkko- ja muiden kyselyiden taustatietoihin.

#### Tutkimukset ja kyselyt

Asian ollessa edellisen kerran kaupunginhallituksen käsittelyssä 24.8.2020 perusteluissa todettiin tehtyihin selvityksiin viitaten, että väestörekisterissä ei ole nykyisin mahdollisuutta kirjata sukupuoleksi muuta kuin mies tai nainen. Tästä johtuen käytännössä kaikissa väestöä koskevissa virallisissa tilastoissa joudutaan toistaiseksi käyttämään perinteistä mies/nainen –luokittelua.

Virallinen tilastojärjestelmä nojaa sukupuoliluokittelussa vahvasti väestörekisteritietoon. Tämän muuttaminen edellyttäisi väestörekisteriä koskevan lainsäädännön muuttamista sekä tähän liittyen väestörekisteritietojen kirjaamiskäytäntöjen muuttamista, eikä asia ole kaupungin toimivallassa. Sen sijaan kyselypohjaisessa tiedonkeruussa mies/nainen -luokittelusta on mahdollista poiketa.

Kaupunginkanslian kaupunkitietoyksikön toteuttamissa asukaskyselyissä on nykyään vakiintuneesti mukana sukupuolittiedolle neutraali vaihtoehto.

Kolmen vastauskohdan vaihtoehdossa vastaajalle annetaan vaihtoehdot "mies", "nainen" ja "muu/en halua vastata". Neljän vastauskohdan kysymyksessä annetaan vaihtoehdot "mies", "nainen", "muu" sekä "en halua vastata".

Kaupungin toimialojen lukuisissa palveluissa on käytössä painettuja lomakkeita, joissa usein kysytään vastaajista taustatietoja. Lomakkeiden suuren lukumäärän takia ei ole tarkoituksenmukaista kerätä tietoa, missä määrin niissä on annettu riittävästi vaihtoehtoja sukupuoli-identiteetin merkitsemiseen. Tarkoituksena on, että kaupunginkanslian hallintojohtaja, jolla hallintosäännön 12 luvun 2 §:n mukaan on oikeus antaa hallintoa, päätösvalmistelua ja asianhallintaa koskevia menettelyohjeita, ohjeistaa toimialat ja liikelaitokset laatimaan jatkossa kaupungin tuottamat lomakkeet sellaisiksi, joissa sukupuolen kirjaamiseen on käytössä vähintään vaihtoehdot "mies", "nainen" ja "muu/en halua vastata".

#### Verkkokyselyt

Kaupunginkanslia on valmistelemassa kyselyjärjestelmän hankintaa kilpailutuksen kautta koko kaupungin käyttöön. Vaatimusmäärittelyssä



otetaan huomioon valtuustoaloitteessa mainittu neljän sukupuolivaihtoehdon tarjoaminen kyselyiden taustatietojen keräämisessä. Toiminto voidaan toteuttaa eri tavoin. Kyselyitä laativille kaupungin työntekijöille voidaan tarjota kyselyjärjestelmässä omia mallipohjia, joissa on valmiina taustakysely vaihtoehtoinen aloitteen mukaisesti.

Järjestelmään sisällytetään kaupunkitasoisia ohjeistuksia, jolloin valmistelijoilla on käytössään toimintalinjaukset kyselyitä laatiessaan. Kilpailutus toteutetaan kevään 2021 aikana, ja valittua järjestelmää on tarkoitus käyttää koko kaupungissa erityyppisten kuntalaiskyselyiden, ilmoittautumisten ja asiakaspalautteen keräämisessä.

Koska kaupungilla on oman järjestelmäratkaisun lisäksi käytössä muita verkkopalveluita, joissa voidaan kysyä taustatietoja, valmistellaan kaupunkitasoinen ohje siitä, kuinka kysymykset sukupuolesta tulee aina toteuttaa, mikäli vastaajan sukupuolta kysytään. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi karttapohjaiset kyselyt sekä eräät yhteiskehittämiseen ja ideointiin käytetyt valmiit alustat. Joissakin palveluissa kuten osallistuvassa budjetoinnissa ei kysytä henkilön taustatietoja erikseen, vaan vahvassa tunnistamisessa käytetty suomi.fi -palvelu hakee henkilön tiedot väestörekisteristä, joka tällä hetkellä tunnistaa vain kaksi sukupuolta.

Linjaavan ohjeen levityksessä kyselyiden laatijoille hyödynnetään kaupungin sisäisiä viestintäkanavia ja asiantuntijaverkostoja.

#### HSL:n matkakortit

Helsingin kaupunginvaltuuston tahtotila julkisessa liikenteessä käytettävän matkakortin muuttamisesta tietosisällöltään sukupuolineutraaliksi on ollut lippujärjestelmästä vastaavan HSL:n tiedossa. HSL vastaa julkisen paikallisliikenteen lippujärjestelmän suunnittelusta ja toteutuksesta.

Kaupunginvaltuuston palautuspäätöksen johdosta pyydettyssä uudessa lausunnossaan HSL toteaa 17.2.2021 seuraavaa:

"HSL tukee matkalippujen tarkastustoiminnalla lippujen sääntöjenmukaista käyttöä ja turvaa siten lipputulojen kertymisen. Lipputuloilla varmistetaan joukkoliikenteen palvelutason ja jäsenkuntien joukkoliikennesubvention pysyminen suunnitellulla tasolla. Vallitsevassa taloustilanteessa lipputulojen turvaaminen on aiempaakin kriittisempää.

Henkilökohtainen matkakortti sisältää tiedon omistajansa henkilötunnuksesta. Sukupuolitietoa ei ole kirjattuna matkakorteissa eikä matkakortin taustajärjestelmässä. Matkakortin tarkastustilanteessa ensiarvio siitä, onko kortti omistajansa hallussa, tehdään kuitenkin tarkastuslait-



teen henkilötunnuksesta päättelemän ikä- ja sukupuolitiedon perusteella. Tarkastusresurssien ollessa rajalliset, nopean ja mahdollisimman kattavan ensiarvion tekeminen on tärkeää lipputulojen turvaamiseksi. Sukupuolten moninaisuuden kohtaaminen on tarkastustyössä päivittäistä ja osa matkalipuntarkastajan ammattitaitoa. Tarkastajia on koulutettu mm. Setan toimesta ja sukupuolten moninaisuuden huomioimisen taitoihin kiinnitetään matkalipuntarkastajien koulutuksessa jatkossakin erityistä huomiota.

HSL:ssä on parhaillaan käynnissä lippu- ja maksujärjestelmän uudistustyö. Tulevaisuuden tunnistepohjaisessa palvelussa matkustusoikeus ja asiakkaan tiedot löytyvät taustajärjestelmästä, eivät enää tunnisteenä toimivalta kortilta, puhelimesta tai muusta mahdollisesta tunnisteenä. HSL suunnittelee tunnistepohjaisen palvelun suunnittelu-työn yhteydessä myös matkalipuntarkastustilanteissa – ensiarvioinnissa ja asiakkaan yksilöinnissä – tarvittavat tiedot ja huomioi valtuustoaloitteen osana työtä. Valmistelemme uuteen tilipohjaiseen taustaan sukupuolitietoa jaottelulla: nainen, mies, muu, en halua vastata. Tunnistepohjainen palvelu- ja järjestelmäkokonaisuus tulee käyttöön vaiheittain 2020-luvun aikana.

Lipputulojen turvaamiseksi ja kustannustehokkaan tarkastustoiminnan toteuttamiseksi matkalipuntarkastajien on jatkossakin kyettävä tekemään mahdollisimman kattava ensiarvio, jolla pyritään tunnistamaan mahdollisia henkilökohtaisten lippujen väärinkäytöstilanteita."

#### Toimivalta

Hallintosäännön 30 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi aloitteen, jonka on allekirjoittanut vähintään 15 valtuutettua.

#### Esittelijä

kansliapäällikkö  
Sami Sarvilinna

#### Lisätiedot

Olli Lahtinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 36055  
olli.lahtinen(a)hel.fi

#### Liitteet

1 Lausunto, Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä, 17.2.2021

#### Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano



## Päätöshistoria

Kaupunginvaltuusto 09.09.2020 § 200

HEL 2020-001114 T 00 00 03

### Päätös

Kaupunginvaltuusto palautti asian uudelleen valmisteltavaksi.

### Käsittely

09.09.2020 Palautettiin

Valtuutettu Katju Aro ehdotti valtuutettu Eva Biaudet'n kannattamana, että kaupunginvaltuusto palauttaa asian kaupunginhallitukselle uudelleen valmisteltavaksi siten, että kaupunki aloittaa valmistelun sukupuolittiedon poistamiseksi HSL:n matkakorteista ja laatii kaupunkitasoisen linjauksen sukupuolivaihtoehtojen "muu" ja "en halua määritellä" lisäämiseksi kaikkien verkko- ja muiden kyselyiden taustatietoihin.

### 5 äänestys

Asian käsittelyn jatko JAA, palautus EI

JAA-ehdotus: Asian käsittelyä jatketaan

EI-ehdotus: Palautetaan valmisteluun siten, että kaupunki aloittaa valmistelun sukupuolittiedon poistamiseksi HSL:n matkakorteista ja laatii kaupunkitasoisen linjauksen sukupuolivaihtoehtojen "muu" ja "en halua määritellä" lisäämiseksi kaikkien verkko- ja muiden kyselyiden taustatietoihin.

Jaa-äännet: 23

Sirpa Asko-Seljavaara, Harry Bogomoloff, Mika Ebeling, Juha Hakola, Jussi Halla-aho, Nuutti Hyttinen, Atte Kaleva, Tapio Klemetti, Pia Kopra, Kauko Koskinen, Heimo Laaksonen, Otto Meri, Dani Niskanen, Mika Raatikainen, Risto Rautava, Wille Rydman, Mirita Saxberg, Daniel Sazonov, Sampo Terho, Matias Turkkila, Ulla-Marja Urho, Jan Vapaa-vuori, Paavo Väyrynen

Ei-äännet: 38

Alviina Alametsä, Ted Apter, Pentti Arajärvi, Paavo Arhinmäki, Katju Aro, Eva Biaudet, Silja Borgarsdottir Sandelin, Fatim Diarra, Laura Finne-Elonen, Mia Haglund, Jasmin Hamid, Joel Harkimo, Mari Holopainen, Veronika Honkasalo, Emma Kari, Otso Kivekäs, Mai Kivelä, Dan Koivulaakso, Vesa Korkkula, Johanna Laisaari, Petra Malin, Sami Muttilainen, Björn Månsson, Johanna Nuorteva, Jaana Pelkonen, Petrus Pennanen, Marcus Rantala, Pauliina Saares, Suldaan Said Ahmed,



Leo Stranius, Johanna Sydänmaa, Kaarin Taipale, Lilja Tamminen, Pilvi Torsti, Thomas Wallgren, Sinikka Vepsä, Anna Vuorjoki, Ozan Yanar

Tyhjä: 24

Jussi Chydenius, Eveliina Heinäluoma, Abdirahim Husu Hussein, Ville Jalovaara, Kati Juva, Jukka Järvinen, Arja Karhuvaara, Laura Kolbe, Seija Muurinen, Hannu Oskala, Jenni Pajunen, Pia Pakarinen, Matti Parpala, Amanda Pasanen, Terhi Peltokorpi, Tuomas Rantanen, Nasima Razmyar, Laura Rissanen, Tomi Sevander, Satu Silvo, Anni Sinemäki, Reetta Vanhanen, Juhana Vartiainen, Sanna Vesikansa

Kaupunginvaltuusto päätti palauttaa asian kaupunginhallitukselle uudelleen valmisteltavaksi.

Esittelijä

Kaupunginhallitus

Lisätiedot

Olli Lahtinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 36055  
olli.lahtinen(a)hel.fi

Kaupunginhallitus 24.08.2020 § 457

HEL 2020-001114 T 00 00 03

Eesitys

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto päättää katsoa valtuutettu Kati Juvan aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijä

kansliapäällikkö  
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Olli Lahtinen, erityissuunnittelija, puhelin: 310 36055  
olli.lahtinen(a)hel.fi